

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

BO-WRP.0700.1.26.2016.GC

Warszawa, 31 sierpnia 2016 r.

Pan
Rafał Grupiński
Przewodniczący Komisji
Edukacji, Nauki i Młodzieży
Sejm Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Przewodniczący,

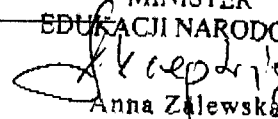
w odpowiedzi na pismo ENM-00-31(2)-2016, w załączeniu przesyłam:
*Informację na temat projektowanych zmian w systemie oświaty, w tym
propozycji rozwiązań strukturalnych i programowych.*

Z wyrazami szacunku

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Anna Zalewska'.

Anna Zalewska

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

MINISTER
EDUKACJI NARODOWEJ
Anna Zalewska

31 SIE. 2016

Warszawa, dnia sierpnia 2016 r.

Informacja Ministra Edukacji Narodowej dla Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży
nt. projektowanych zmian w systemie oświaty, w tym propozycji rozwiązań
strukturalnych i programowych

Celem planowanej reformy, w obliczu niżu demograficznego, jest m.in. uratowanie potencjału polskiej edukacji, ponowne wprowadzenie cykliczności etapów szkolnych, dokonanie zmian programowych, tak, aby stworzyć system oświatowy na miarę XXI wieku.

Liczba uczniów szkół podstawowych w roku 2016 będzie mniejsza o 12% (308 tys. uczniów) od tej z roku 2005. Tym samym, liczba uczniów gimnazjów od roku szkolnego 2005/2006 systematycznie spada, zmniejszając się o ok. 33% w roku szkolnym 2016/17.

Jednakże, mimo drastycznego spadku liczby uczniów, liczba gimnazjów rośnie. Sytuacja ta doprowadzi do powstania trudności finansowania gimnazjów. Ze względu na niż demograficzny w ostatnich latach łączono szkoły w zespoły gimnazjów i szkół podstawowych, co było niezgodne z koncepcją tworzenia gimnazjów jako samodzielnych szkół. Ponadto, wprowadzenie gimnazjów i przedłużenie o rok nauki według tego samego programu nie zaowocowało wyrównaniem osiągnięć szkolnych młodzieży z różnych środowisk.

Zgodnie z planowanymi założeniami zmian w systemie oświaty, docelową strukturą szkolnictwa będzie:

- 8-letnia szkoła podstawowa,
- 4-letnie liceum ogólnokształcące,
- 5-letnie technikum,
- 3-letnia branżowa szkoła pierwszego stopnia,
- 2-letnia branżowa szkoła drugiego stopnia.

W związku z tym – po pierwsze – przywrócony został obowiązek szkolny dla dzieci 7 – letnich, by zminimalizować ryzyko porażek na starcie szkolnym. Drugą determinantą jest wygaszanie gimnazjów poprzez przekształcanie ich w klasy VII-VIII szkoły podstawowej.

Ustrój szkolny z obecnego systemu 6-letniej szkoły podstawowej, 3-letniego gimnazjum, 3-letniego liceum ogólnokształcącego, 4-letniego technikum i 3-letniej zasadniczej szkoły zawodowej ulegnie przekształceniu do systemu 8-letniej szkoły podstawowej, 4-letniego liceum ogólnokształcącego, 5-letniego technikum, 3-letniej branżowej szkoły pierwszego stopnia i dwuletniej branżowej szkoły drugiego stopnia.

Zmiany te będą miały charakter ewolucyjny i rozpoczną się począwszy od roku szkolnego 2017/2018.

Z punktu widzenia zadań gminnych zmiany rozpoczną się od roku szkolnego 2017/2018. Wówczas uczniowie kończący klasę VI szkoły podstawowej staną się uczniami VII klasy szkoły podstawowej. Rozpocznie się tym samym wygaszanie gimnazjów - nie będzie prowadzona rekrutacja do gimnazjum. W roku szkolnym 2018/2019 ostatni rocznik dzieci klas III ukończy gimnazjum. Z dniem 1 września 2019 r. w ustroju szkolnym nie będą funkcjonować gimnazja.

Z punktu widzenia zadań powiatowych, zmiany również rozpoczną się w roku szkolnym 2017/2018 poprzez powstanie branżowych szkół. Wprowadzenie branżowej szkoły pierwszego stopnia, w miejsce zasadniczej szkoły zawodowej, planowane jest od 1 września 2017 r. Wprowadzenie branżowej szkoły drugiego stopnia dla absolwentów branżowej szkoły pierwszego stopnia planowane jest od roku szkolnego 2020/2021.

Zmiany w liceach ogólnokształcących i technikach rozpoczną się od roku szkolnego 2019/2020, a zakończą w roku szkolnym 2023/2024.

W roku szkolnym 2019/2020 w klasach I liceów ogólnokształcących, techników i branżowych szkół pierwszego stopnia edukację rozpoczną dzieci kończące klasę III gimnazjum i dzieci kończące klasę VIII szkoły podstawowej. Dzieci kończące gimnazjum będą kształciły się w 3-letnich liceach ogólnokształcących i 4-letnich technikach, natomiast dzieci kończące VIII klasę szkoły podstawowej rozpoczną naukę w 4-letnim liceum lub 5-letnim technikum. Uczniowie będą mogli także kontynuować naukę w I klasie branżowej szkoły pierwszego stopnia.

Nastąpi również zmiana podstaw programowych. Ramowe plany nauczania będą spójne z podstawą programową kształcenia ogólnego. Nauczanie drugiego języka obcego, jako obowiązkowego planowane jest od klasy siódmej szkoły podstawowej.

Podjęte działania nie spowodują zmniejszenia liczby uczniów, a wyłącznie zmianie ulegnie miejsce kontynuacji nauki.

Przeprowadzenie szkół przez proces przekształceń powierzone zostanie doświadczonej oświatowej kadry kierowniczej. W tym okresie, z mocy prawa, szkołami zarządzać będą dotychczasowi dyrektorzy. W przypadku zakończenia kadencji przed końcem okresu przejściowego, samorzady będą mogły przedłużyć powierzenie tej funkcji obecnemu dyrektorowi.

Nauczyciele zatrudnieni w szkołach aktualnie funkcjonujących, od 1 września 2017 r. z urzędu staną się nauczycielami szkół tworzonych w ramach nowego systemu. Oznacza to, że np. nauczyciele gimnazjum, które zostanie przekształcone w ośmioletnią szkołę podstawową z oddziałami gimnazjalnymi, z urzędu staną się nauczycielami szkoły podstawowej.

Zakłada się, że w branżowej szkole pierwszego stopnia będzie realizowane kształcenie w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji (zawody kształcone na tym poziomie będą wyłącznie zawodami jednokwalifikacyjnymi). Po ukończeniu branżowej szkoły pierwszego stopnia i po zdaniu egzaminu z jednej kwalifikacji absolwent otrzyma dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe i uzyska wykształcenie zasadnicze branżowe. Absolwent branżowej szkoły pierwszego stopnia będzie przygotowany do podjęcia pracy lub kontynuowania kształcenia w branżowej szkole drugiego stopnia.

Branżowa szkoła drugiego stopnia będzie funkcjonowała w zawodach, które mają kontynuację na poziomie technika. Po ukończeniu tej szkoły i po zdaniu egzaminu z zakresu drugiej kwalifikacji, absolwent uzyska wykształcenie średnie branżowe i dyplom technika. Absolwent branżowej szkoły drugiego stopnia będzie mógł przystąpić do matury branżowej.

Absolwenci branżowej szkoły pierwszego stopnia kształcący się w zawodach, dla których nie jest przewidziane kształcenie w branżowej szkole drugiego stopnia, będą mogli podjąć pracę lub podnieść poziom wykształcenia kontynuując naukę w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych począwszy od klasy drugiej oraz na kwalifikacyjnych kursach zawodowych. Obecnie w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego¹ znajduje się 29 zawodów nauczanych w zasadniczej szkole zawodowej, które nie stanowią podbudowy do kształcenia na poziomie technikum.

W strukturze szkół kształcących w zawodach nadal pozostaje technikum, które będzie kształcić w zawodach jedno- lub dwukwalifikacyjnych. Po ukończeniu technikum absolwent może przystąpić do egzaminu maturalnego na poziomie podstawowym lub rozszerzonym (podobnie jak w liceum ogólnokształcącym). Wprowadzenie pięcioletniego technikum proponowane jest od roku szkolnego 2019/2020. W pięcioletnim technikum w zawodach proponuje się egzamin zawodowy z części pisemnej po każdej kwalifikacji (po zakończeniu kształcenia w ramach danej kwalifikacji), a z części praktycznej na zakończenie kształcenia zawodowego (egzamin praktyczny potwierdzający każdą z kwalifikacji wyodrębnioną w danym zawodzie). Planuje się, aby wymiar kształcenia ogólnego w technikum był analogiczny do czteroletniego liceum ogólnokształcącym, z maturą na poziomie podstawowym i rozszerzonym. Absolwent technikum po zdaniu wszystkich egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe otrzyma tytuł technika, uzyska wykształcenie średnie, a po zdaniu egzaminu maturalnego również możliwość kontynuacji nauki na wszystkich uczelniach.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. z 2012 r. poz. 7 z późn. zm.)

Wprowadzenie branżowej szkoły jest odpowiedzią na potrzeby rynku pracy. Obecnie, utrzymuje się duże zapotrzebowanie na robotników przemysłowych i rzemieślników oraz utrwalone jest zjawisko niedopasowania kwalifikacji do potrzeb na rynku pracy. Niedopasowanie kwalifikacji powoduje, że część absolwentów musi przekwalifikowywać się bezpośrednio po ukończeniu szkoły. Sytuacja ta wynika między innymi ze słabo upowszechnionego, nieskutecznego doradztwa zawodowego. Dlatego MEN proponuje rozwiązania polegające na uwzględnieniu tematyki doradztwa w procesie kształcenia na każdym etapie edukacji.

Obecny model kształcenia zawodowego w systemie edukacji nie spełnia swojej funkcji. Wymagania edukacyjne w stosunku do dużej grupy uczniów technikum są zbyt wysokie. Potwierdzają to dostępne dane: 1 na 10 uczniów technikum nie zamierza przystąpić do matury; 1 na 4 uczniów technikum nie przystępuje do niej w ogóle; co 2 uczeń nie zdaje matury, a co 3 uczeń technikum nie zdaje egzaminu zawodowego.

Priorytetem działań MEN w obszarze kształcenia zawodowego jest aktywne włączenie pracodawców w proces kształcenia i egzaminowania, w tym m.in. w:

- przegląd i modyfikację klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego oraz podstaw programowych kształcenia w zawodach;
- opracowanie programów nauczania dla zawodu (we współpracy ze szkołami) z uwzględnieniem umiejętności absolwenta dostosowanych do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy;
- realizację procesu kształcenia praktycznego uczniów (we współpracy ze szkołą i centrum kształcenia praktycznego);
- doposażanie szkół/centrów kształcenia praktycznego w nowoczesną bazę techno-dydaktyczną;
- wsparcie kadrowe szkół oraz zaangażowanie pracowników przedsiębiorstwa w kształcenie praktyczne uczniów.

W obecnej strukturze gospodarczej kraju, konieczne jest wprowadzenie modelu kształcenia, w którym ważną rolę będą spełniać dobrze wyposażone centra kształcenia praktycznego (CKP) lub warsztaty szkolne ze ścisłą współpracą z pracodawcami. Ważne jest, aby każdy uczeń część kształcenia zawodowego realizował u pracodawcy. Założeniem proponowanych zmian jest to, aby w każdym powiecie funkcjonowało jedno centrum kształcenia praktycznego. Jego zadaniem będzie koordynacja kształcenia zawodowego, doradztwa zawodowego oraz organizacja i przeprowadzanie egzaminów zawodowych. W procesie realizacji kształcenia ustawicznego dorosłych, CKP będą prowadziły kształcenie dla rynku pracy odpowiadające zapotrzebowaniu pracodawców w poszczególnych branżach.

W ramach zmian dotyczących kształcenia zawodowego resort edukacji proponuje utworzenie specjalnego Funduszu Rozwoju Edukacji Zawodowej (FREZ), którego celem będzie finansowanie m.in.:

- doposażania szkół, centrów kształcenia praktycznego w nowoczesną bazę techno-dydaktyczną;
- rozbudowy sieci centrów kształcenia praktycznego;
- kosztów prowadzenia praktycznej nauki zawodu u pracodawcy;
- organizowania staży dla nauczycieli kształcenia zawodowego w celu uaktualniania wiedzy i umiejętności;
- dodatków motywacyjnych dla nauczycieli kształcenia zawodowego zatrudnionych w szkole, w centrum kształcenia praktycznego;
- dodatkowych uprawnień branżowych dla uczniów szkół zawodowych;
- doradztwa zawodowego.

Dodatkowe informacje.

Wprowadzona w 1999 roku zmiana struktury systemu oświaty (wprowadzenie gimnazjów) miała na celu wyrównanie szans edukacyjnych oraz podniesienie jakości nauczania. Samodzielnie funkcjonujące gimnazja miały być metodą na wyrównanie szans edukacyjnych uczniów oraz podniesienie jakości nauczania. Gimnazjum miało być szkołą programowo związaną z liceum ogólnokształcącym, a tam, gdzie to możliwe, reformatorzy postulowali tworzenie gimnazjów przy liceach ogólnokształcących lub otwieranie klas licealnych przy dużych gimnazjach na wsi. Tym samym preferowane były dwa modele ustrojowe gimnazjum:

- 1) gimnazjum samodzielne,
- 2) gimnazjum w zespole z liceum ogólnokształcącym.

Obecnie, co drugie publiczne gimnazjum funkcjonuje w zespole ze szkołą podstawową. W efekcie w jednym budynku uczą się dzieci od siódmego (szóstego) do szesnastego roku życia.

Trzeba pamiętać, że jednym z celów reformy szkolnej z 1999 r. było zmniejszenie społecznych barier w dostępie do edukacji. Do obniżenia nierówności miało przyczynić się stworzenie gimnazjów zapewniających wyższą jakość nauczania. Jeśli jednak spojrzymy na nierówności w edukacji, rozumiane jako powiązania efektów kształcenia ze statusem społeczno-ekonomicznym domu rodzinnego uczniów, to wyniki badania PISA z lat 2000-2012 nie dają podstaw do twierdzenia, że wprowadzona 1999 r. reforma przyczyniała się do osłabienia tych powiązań². Innymi słowy, nadal uczniowie o słabszym statusie społeczno-ekonomicznym częściej osiągają gorsze wyniki niż ich koledzy z bardziej zasobnych domów. Trzeba jednak odnotować, że między 2000

² por. Z. Sawiński, *Gimnazja wobec nierówności społecznych*, Edukacja 2015, 4(135), s. 52

a 2012 r. w większym stopniu poprawiły się wyniki uczniów o niskim SES (statusie społeczno-ekonomicznym) niż wyniki uczniów o wysokim SES³.

W kolejnych latach, pozytywne efekty reformy były częściowo niwelowane. Obecnie, znaczna liczba gimnazjów w dużych miastach prowadzi selektywny nabór, co skutkuje statystycznie istotnym zróżnicowaniem wyników (egzamin gimnazjalny) pomiędzy szkołami. Jest to sprzeczne z założeniami reformy, która zakładała, że obwodowe gimnazja będą służyć wyrównywaniu szans edukacyjnych. Z kolei na terenach wiejskich duża część gimnazjów funkcjonuje w zespołach ze szkołami podstawowymi. Ze studium przeprowadzonego w Instytucie Badań Edukacyjnych wynika, że gimnazja mające wspólny obwód ze szkołą podstawową będącą w zespole, osiągają lepsze efekty (mierzone edukacyjną wartością dodaną) niż gimnazja o podobnej charakterystyce, ale działające samodzielnie lub w zespołach z kilkoma szkołami podstawowymi⁴. Badacze sugerują, że może to być efektem przechodzenia całych zespołów klasowych, co ogranicza zakres adaptacji uczniów do nowych warunków uczenia się. W takich przypadkach próg gimnazjalny nie wiąże się z jakąkolwiek selekcją. Z wielu badań wynika, że selekcyjonowanie uczniów do różnego typu szkół nie sprzyja ani podnoszeniu wyników ani wyrównywaniu szans.

Przyczyną zmian jest również diagnoza obecnego stanu liceów.

Warto zauważyć, że 26 z 37 rektorów szkół wyższych wyraziło negatywną ocenę przygotowania absolwentów szkół ponadgimnazjalnych do podjęcia studiów, wskazując na zbyt krótki czas nauki w liceum ogólnokształcącym. Szkoła ponadgimnazjalna została właściwie skrócona do dwóch lat, zaś koncentracja godzin w przedmiotach rozszerzonych uniemożliwia ich normalną realizację. Po wprowadzeniu nowej podstawy programowej szkoły ponadgimnazjalne przestały kształcić na poziomie ogólnym. W praktyce I klasa liceum niejako kontynuowała edukację gimnazjalną, a kolejne półtora roku stawało się niejako „kursem przygotowawczym” do egzaminu maturalnego.

Opracowano w:

DPPI, we współpracy z DKO, DSWM, DKZU i DWST.

³ Por. M. Słtek, *Zmiany w nierównościach edukacyjnych w Polsce*, Edukacja 2016. 2(137), s. 119

⁴ por. cyt. J. Herczyński (...), s.20